



Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tämä on rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Raatikainen, E. & Poikolainen, J. (2020). Nuorten miesten luottamus- ja epäluottamuskokemukset nuoren tulevaisuuden raamittajana. *Nuorisotutkimus*, 2, 37-51.

Nuorten miesten luottamus- ja epäluottamuskokemukset nuoren tulevaisuuden raamittajina

Eija Raatikainen & Jaana Poikolainen

Artikkelissa tarkastellaan nuorten luottamuskokemuksia, sillä sosiaalinen luottamus liittyy toimiviin ihmissuhteisiin ja ihmisen kykyyn toimia osana ryhmää ja yhteisöä. Aineisto on kerätty työpajanuoria (N=24) haastatellen vuosina 2017–2018 Kouvolassa ja Helsingissä. Analyysi on toteutettu sisällönanalyysillä. Artikkelissa kysytään, mitä nuoret kertovat 1) luottamuksesta ihmisiin ja sen merkityksestä elämässään sekä 2) epäluottamuksesta elämässään ja millaisia selviytymiskeinoja he ovat käyttäneet epäluottamuskokemuksia kohdatessaan. Tulosten mukaan nuoret luottavat läheisiin ihmisiin, vaikka luottamus kuvataan asiaksi, joka pitää ansaita. Epäluottamuskokemuksista selviytymiseksi nuoret tuovat esille monia erilaisia keinoja, sekä kognitiivisia että praktisia. Tutkittaessa nuorten ajatuksia luottamuksesta voidaan todeta, että tämän tutkimuksen nuoret puhuvat perheeseen ja läheisiin ihmissuhteisiin liittyvästä luottamuksesta enemmän kuin ystäviin liittyvästä luottamuksesta. Luottamus muihin kuin perheenjäseniin pitää tutkimuksessa mukana olleiden nuorten mukaan ansaita. Tämä kertoo luottamukseen liittyvästä varovaisuudesta ja sen ehdollisesta luonteesta. Luottamukseen liittyy aina riski, joka ilmenee tuloksissa enemmän suhteessa perheen ulkopuolisiin ihmissuhteisiin. Ymmärrystä luottamuksesta ja sen moninaisesta luonteesta sekä luottamuksen voimavaraistavasta luonteesta voidaan hyödyntää ohjaustyössä tuettaessa nuoria heidän omien luottamusvoimavarojen löytämisessä. Tutkimus on toteutettu *Matti – Miesten matkat työhön* -hankkeessa (ESR 2016–2018).

Asiasanat: sosiaalinen luottamus, epäluottamus, osaaminen, nuoret

Nuorten kertomukset luottamuksesta eivät rakennu tyhjiössä, vaan kertomusta tuotetaan tietystä yhteiskunnallisesta ajasta ja kehityksessä. Viime aikoina onkin käyty keskustelua toimijuuden ylikorostamisesta, ja tähän liittyy kysymys siitä, missä määrin nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. (Giardiello & Capobianco 2019.) Luottamus on tärkeää yksilön pärjäämiselle (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 89). On myös osoitettu, että yhteisöissä, joissa ihmiset luottavat toisiinsa, kollektiiviset ongelmat ovat helpommin ratkaistavissa (Ostrom 2003; Justwana, Bakker & Berejikian 2018).

Nuorten jääminen syrjään, tai syrjäyttämisen **yhteiskunnasta**, on haaste sekä yksilöllisellä että kansallisella tasolla (Holte 2017). Mikäli tutkimuksen kohteena olisi tässä esimerkiksi kansallisen tason hyvinvointipalvelut, olisi mielekästä käyttää institutionaalisen luottamuksen käsitettä (Heino 2016; Honkanen, Poikolainen & Karlsson 2018). Tutkittaessa yksilöiden luottamusta siihen, etteivät heille tuntemattomat ihmiset tarkoituksellisesti halua aiheuttaa heille haittaa, käytetään käsitteparia yleistynyt luottamus (Kouvo 2014). Tässä artikkelissa tutkimuksen kohteena on erityisesti mikrotason ilmiö ja kiinnitytään käsittepariin sosiaalinen luottamus, sillä tällä on tärkeä asema nuorten aikuisten päivittäisessä vuorovaikutuksessa (Lee, Jolle & Krabbendam 2016). Skandinaviassa raportoidaan yleensä sosiaalisen luottamuksen tason olevan korkea. Sosiaalisen luottamuksen on todettu rakentuvan iän myötä, mutta edelleen tutkimus nojaa pääasiassa aikuisiin kohdistuvaan tutkimukseen ja tämän vuoksi on esitetty, että erityisesti nuorten luottamuksen tutkimusta tarvitaan lisää. (Abdelzadeh & Lundberg 2017.) On myös todettu, että Suomen nuorisosaatavissa luottamuksessa on tapahtunut nopeaa heikkenemistä (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 70).

Artikkelissa tarkastellaan nuorten merkityksellisiä luottamus ja epäluottamuskokemuksia *Matti – Miesten matkat työhön* -hankkeen (ESR 2016–2018) toteuttamille pajoille osallistuneiden nuorten kokemusten perusteella. Aineistot on hankittu haastattelulla 24:ta pajatoimintaan osallistunutta nuorta Helsingissä ja Kouvolassa ja analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Artikkelissa vastataan siihen, mitä nuoret kertovat 1) luottamuksesta ja sen merkityksestä elämäänsä sekä 2) epäluottamuskokemuksistaan ja millaisia selviytymiskeinoja he ovat käyttäneet niitä kohdatessaan.

Luottamuksen kehittyminen ja siihen vaikuttavia tekijöitä

Pohdittaessa luottamusta ja sen kehittymistä, voidaan todeta, että luottamuksen kehittämisessä ihminen sosiaalistuu luottamukseen lähiyhteisössään (Sztompka 1999; Justwana, Bakker & Berejikian 2018). Tämä tarkoittaa sitä, että hän joko oppii luottamaan tai olemaan luottamatta (Lee, Jolles & Krabbendam 2016). Kun ihminen luottaa muihin ihmisiin, hänelle syntyy myös kyky ja taito luottaa. Luottamus auttaa kestäämään erilaisuutta ja elämän pettymyksiä (Sztompka 1999). Luottamukseen kuuluu kyky ottaa riski luotettaessa toiseen ihmiseen (Sztompka 1999), sillä vuorovaikutussuhteissa asiat eivät aina välttämättä suju odotetusti. Luottamus liittyy myös sosiaaliseen pääomaan ja sen rakentumiseen (Abdelzadeh & Lundberg 2017). Putnam (2000) on esittänyt, että sosiaalinen pääoma on yhteisöllistä ja se liittyy yksilöiden sosiaalisiin verkostoihin sekä niissä syntyviin vastavuoroisuuden normeihin ja luottamukseen. Sosiaalisen pääoman tukipilarina pidetäänkin juuri luottamusta (Coleman 1988; Putnam 2000; Ilmonen & Jokinen 2002; Abdelzadeh & Lundberg 2017). Ideaalitilanteessa

ihminen voi hyötyä sosiaalisesta pääomasta esimerkiksi hakiessaan töitä (Putnam 2000, 20). Coleman (1988) on myös todennut, että sosiaalinen pääoma on merkityksellinen yhteisön tiivyyttä tai perheen sisäistä yhteyttä selittävä tekijä. Tällöin sosiaalista pääomaa muodostuvissa ryhmissä ja niiden sosiaalisissa suhteissa on kolme merkittävää tekijää. Nämä ovat 1) vastuunjakautuminen (odotukset ja vaatimukset), jotka ovat riippuvaisia luottavuudesta, 2) toimintaa edistävä informaatio ja 3) sanktioin säädellyt normit. Luottamus on sosiaalisen pääoman keskeisin osa-alue, tässä tutkimuksen kohteena on erityisesti sosiaalinen luottamus.

On myös todettu, että sosiaalisella kontekstilla on vaikutusta ihmisten väliseen luottamuksen tasoon (Justwana, Bakker & Berejikian 2018). Luottamus kehittyy lapsuudesta aikuisuuteen tasoittuen myöhäisessä aikuisuudessa (Sutter & Kocher 2007). Van den Bosin, Westenbergin, Dijken ja Cronen (2010) mukaan varhaisaikuisuuteen kuuluu se, että oppii paremmin ymmärtämään oman, muiden ihmisten ja yhteisön erilaisia näkökulmia. Luottamuksen yhteiskunnallisuutta ja ajalle ominaisuutta voidaan tarkastella sosiaalistumisen ja oppimisen lisäksi sukupolvien välisenä ilmiönä. Suomalaisten nuorten miesten luottamus on keskimäärin hieman heikompaa kuin nuorten naisten, vaikkakin erot ovat viime vuosina pienentyneet (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 90). Myös nuorten koulutustasolla on tutkitusti vahva yhteys sosiaaliseen luottamukseen eli ihmisiin luottamiseen. Kynnisiimpiä ovat työttömät ja yrittäjät. Edellisten lisäksi perhetaustan vaikutus lapsuuden ajan lastensuojelun asiakkuuteen heijastuu nuorten heikkoon luottamukseen. Nuoret, jotka uskovat pystyvänsä vaikuttamaan elämänsä kulkuun, ovat taipuvaisia luottamaan toisiin ihmisiin. (Myllyniemi 2016.) *Nuorisobarometrin* (2016) mukaan on ollut havaittavissa, että pojilla luottamuksen

lujittuminen iän karttuessa ei ole ollut yhtä todennäköistä kuin tytöillä (Myllyniemi 2016).

Luottamus ihmissuhteissa

Maunun (2018) mukaan sosiaalista luottamusta voidaan tarkastella esimerkiksi yhteisöllisyyden keskeisenä olomuotona tai ryhmätason vuorovaikutuksessa muodostuvana ilmiönä. Luottamus liittyy toimiviin ihmissuhteisiin ja ihmisen kykyyn toimia osana ryhmää tai yhteisöä. Luottamus luo ihmisten välille turvallisuutta ja ennustettavuutta. Luottamus on usein tiedostamatonta, kunnes se menetetään. Toisaalta luottamuksessa on myös sen patologinen puoli, joka Frowen (2005) mukaan ilmenee siten, että jos ihminen luottaa kaikkiiin, kukaan ei luota häneen. Luottamukseen ajatellaan liittyvän ihmisten odotuksiin muiden käyttäytymistä kohtaan (Hardin 1996). Luottamukseen kuuluu olennaisena osana ihmisten välinen tuttuus (Luhmann 1979), yhteisesti jaetut arvot ja kulttuuri. Usein luottamuksen ajatellaan kuitenkin olevan ihmisen henkilökohtainen asia liitettynä hänen persoonallisuuteensa, yksilöllisyyteensä ja osaksi identiteetin rakentamista (Rotter 1980). Luottamus mahdollistaa avoimen kommunikaation (Davis 2008, 3). Se on liitettävissä myös optimistiseen asenteeseen (Jones 1996), sillä kun ihminen luottaa, hänellä on Govierin mukaan (1993) positiivinen asenne ja positiiviset odotukset muita ihmisiä kohtaan. Luottamuksen rakentaminen vie aikaa (Raatikainen 2015), ja siksi tähän kiinnitettiin erityistä huomiota, kun Matti-hankkeen pajatoimintaa toteutettiin nuorten kanssa.

Luottamuksesta voidaan puhua asenteena tai valintana (Li 2012). Ihmisellä on täten oltava kyky olla riippuvainen muista ihmisistä ja ottaa ihmissuhteissa riskejä (Govier 1993). Luottamus edellyttää luottamusta toteutu-



akseen (Hawley 2014), vaikkakin ihminen voi kuitenkin luottaa, samaankin ihmiseen, eriaikaisesti eri tilanteissa (Govier 1993, 105). Luottaessaan toiseen ihmiseen hän uskoo jotakin itselleen tärkeää toisen ihmisen huolehdittavaksi (Hawley 2014, 4). Ihminen tuo käsillä olevaan luottamustilanteeseen tahdon sitoutua altruistiseen ihmissuhteeseen, mikä perustuu aikaisempiin positiivisiin kokemuksiin luottamuksesta (Simpson 2007). Samanmielisten ihmisten on todettu luottavan enemmän myös vieraisiin ihmisiin (Freitag & Bauer 2016, 473). Nuorten kohdalla myös vanhempien koulutustaso on selvästi yhteydessä luottamukseen. Se, että ainakin toisella vanhemmalla on korkeakoulutus, ennustaa lapselle keskimääräistä vahvempaa sosiaalista luottamusta (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 91.) Euroopan tasolla luottamuksen on kuitenkin todettu kehittyneen esimerkiksi 18–24-vuotiailla toisen asteen opiskelijoilla positiiviseen suuntaan (European Quality of Life Survey 2016, 81.) Myös esimerkiksi Derksin, Leen ja Krabbendamin (2014) tutkimuksessa nuorten miesten luottamus näyttöytyi vahvempana kuin naisten.

Epäluottamus ja sen seuraukset

Epäluottamukseen kuuluu Tromanin mukaan (2000) epäily, vierauden tunne, vihamielisyys ja erillisyytensä sekä vähättelevyys ja turvattomuus. Luottamus on liitettävissä riskin ja toiminnan väliseen yhteyteen, niiden vaikuttaessa toinen toisiinsa (Luhmann 1988, 97, 100). Kortteisen ja Elovainion (2012) tutkimuksen mukaan vanhemman yhteisöllinen disintegraatio eli epäluottamus yhteisön kantavaan voimaan periytyy herkästi jälkipolville. Epäluottamus synnyttää turvattomuutta, kun taas vähäinen luottamus ilmenee lähinnä huolestuneisuutena tai epävarmuutena. Luottamuksensa menettäneet

ihmiset ovat monella tavoin haavoittuvampia, erityisesti vastoinikäymisten edessä (Kortteisen & Elovainio 2012).

Ihminen kokee monia **tuntemuksia** ihmissuhteissaan, esimerkiksi pettyessämme tunnemme haavoittuvuutta tai katkeruutta (*reactive attitudes*) (Holton 1994, 66). Kun ihminen luottaa toiseen ihmiseen, hän ottaa itse samalla riskin olla haavoittuvainen, koska tämä toinen ihminen ei välttämättä käyttäydykään sovitulla tavalla. Tämän **epävarmuuden** kohtaaminen vaatii itseluottamusta. Ihmisten välinen epäluottamus aiheuttaa varovaista ja epäilevää vuorovaikutusta, jolloin vuorovaikutuksen epäluotettavuus voi aiheuttaa sen, että kiinnitetään enemmän huomiota omaan ahdistukseen ja pelon hallintaan kuin omien ajatusten esille tuontiin. Ihminen esimerkiksi miettii, kenen kanssa ja mitä hän puhuu. Huomio on enemmän toisten ihmisten tarkkailemisessa kuin itsessä (Tschannen-Moran & Hoy 2000). Epäluottamus on myös kahlitsevaa, siihen tuhlautuu resursseja ja energiaa (Ilmonen & Jokinen 2002, 95). Ihminen, joka ei luota muihin, ei välttämättä itse ole epäluotettava tai toimi epäluotettavasti. Ihmiset, joilla on itseluottamusta, kokevat itsensä tyytyväisemmiksi, menestyvät paremmin työssä ja ihmissuhteissa ja myös heidän terveytensä on parempi. (Lyubomirsky ym. 2005.) Nuorten tyytyväisyys on yhteydessä tulevaisuuden odotuksiin, lähisuhteisiin, suojaan, terveydestä huolehtimiseen ja itsensä kehittämiseen (Alkire 2002, 185). Epäluottamukseen saattaa kuulua negatiivinen asenne toista ihmistä kohtaan ja epäily positiivisten motiivien puuttumisesta (Hawley 2014, 6). Esimerkiksi kun hanketta esiteltiin nuorten pajoilla, eräs nuorista kysyi: ”Miksi te olette täällä, koska me ollaan syrjäytyneitä, vai?”

Nuoren päätökseen luottaa toiseen ihmiseen vaikuttavat ”todisteet” tämän toisen ihmisen luotettavuudesta, hänen maineensa,



esiintymistapansa ja niiden ilmeneminen. Lisäksi luottamusajatteluun vaikuttavat lopputuloksen kannalta keskeiset edut ja haitat sekä menetykset. Rationaalinen luottamus on kaikista tyyppillisin luottamuksen laji. (Davis 2008, 15.) Myös toisen ihmisen taholta kohdistuva vihaisuus ja yksilön kontrollikyvyn heikkous vaikuttavat ihmisen luottamuskokeuksiin merkittävästi enemmän kuin tunteiden luonne persoonallisella tasolla (Dunn & Schweitzer 2005). Epäluottamukseen puolestaan liittyvät usein täyttymättömät odotukset (Hawley 2014, 1) muita ihmisiä kohtaan. Tyytymättömiä nuoria ihmissuhteisiin ovat vieraskieliset, yksin asuvat, heikosti toimeentulevat, työttömät ja koulutuksen ulkopuolella olevat (Pekkarinen & Myllyniemi 2017).

Tutkimuksen toteutus

Tutkimusympäristö

Tässä artikkelissa tarkastellaan luottamusta *Matti – Miesten matkat työhön* -hankkeen (ESR 2016–2018) toteuttamille pajoille osallistuneiden nuorten kokemusten perusteella. Pajat toteutettiin ja aineistot hankittiin casekaupunkien Nuorten työpajoilla, jotka ovat vakiinnuttaneet asemansa nuorten palveluissa. Suomessa nuorten työpajojen tavoitteena on saattaa nuoria eteenpäin tilanteesta, jossa he ovat olleet ennen työpajoille tuloaan eli pääsyy hakeutua tai ohjautua pajoille on ollut työttömyys tai se, ettei nuori ole koulutuksessa tai harjoittelussa. Toimittaessa nuorten työpajoilla törmätään nopeasti henkilöiden väliseen luottamukseen, joka on edellytys sille, että voidaan suunnitella ja toteuttaa nuorten voimavaraistumista ja elämänhallintaa tukevaa toimintaa. Myös sillä on merkitystä nuorten luottamuskokemusten rakentumiseen, miten nuoret kohdataan erilaisissa palveluissa (Hon-

kanen, Poikolainen & Karlsson 2018), joista nuorten työpajatoiminta on eräs esimerkki. Luottamus, ja sen rakentaminen on olennainen tekijä toteutettaessa toimintaa sellaisten nuorten kanssa, joihin ei esimerkiksi ennen pajatoimintaa ole ollut sidettä.

Tutkimukseen osallistui työpajanuoria Helsingissä ja Kouvolassa (N=24) vuosina 2017–2018. Nuori tulee työpajalle pääsääntöisesti viranomaisen tai julkista tehtävää hoitavan tahon ohjaamana. Nuori voi myös hakeutua oma-aloitteisesti työpajalle. (Nuorisolaki 1285/2016, 13§.) Työpajatoiminta asemoituu julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palveluiden ja nuorisotyön sekä avointen koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon. Nuorten työpajatoimintaan osallistuu vuosittain Suomessa noin 25 770 valmentautujaa. (Bamming 2017.) Toiminta perustuu nuorisolakiin ja se on osa nuorisotakuuta, jonka tavoitteena on tukea peruskoulun päättäneelle nuorelle jatkokoulutuspaikka. Työpajat on tarkoitettu alle 29-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat tukea työelämään, elämänhallintaan ja/tai koulutukseen liittyvissä asioissa. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on edistää nuoren itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskuntaan. Nuoren valmennus tapahtuu tekemällä työtä, vaikkakin työpaja on samalla Valtakunnalliseen työpajapedagogiikkaan perustuva oppimisympäristö. (Nuorisolaki 1285/2016 § 13.) Työpajajakso työpajoilla kestää keskimäärin 5 kuukautta. Nuoret työskentelevät pajoilla kuitenkin varsin eri pituisia jaksoja, myös viikoittaiset tuntimäärät vaihtelevat (Bamming & Hilpinen 2018). Työpajoilla työskentelevät nuoret eivät olleet ennen nuorten työpajoille hakeutumista työelämässä tai koulutuksessa vaan työttömiä.

Helsingin kaupungilla on yhteensä seitsemän nuorten työpajaa ja Kouvolassa on kaksi. Tutkimuksessa oli mukana yksi työpaja kummastakin kaupungista.

Aineiston hankinta ja analyysi sekä tutkimusetiikka

Tutkimuksessa päädyttiin laadulliseen lähestymistapaan, koska haluttiin kuulla nimenomaan *Matti*-hankkeeseen osallistuneiden nuorten käsityksiä luottamuksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Hankkeessa toteutettiin elämänkulkupajoja, joissa yleisenä tavoitteena oli edesauttaa nuorten työllistymistä ja kouluttautumista. Pajoihin osallistui hankehenkilöstön lisäksi pajojen valmentajia ja vapaaehtoisia mentoreita, joista jälkimmäiset kertoivat nuorille työ-, koulutus- ja työttömyyspoluistaan. Kertomusten pohjalta keskusteltiin nuorten kanssa. Tämä toimintatapa antoi hyvän pohjan haastatteluille. Haastattelussa käytettiin puolistrukturoitua haastattelurunkoa. Haastatteluun osallistui työpajoilla työskenteleviä nuoria miehiä Kouvolassa (N=14) ja Helsingissä (N=10). Hanke oli suunnattu nuorille miehille, sillä heidän työllistymisensä on molemmissa case-kaupungeissa haasteellista. Haastattelun yhteydessä nuorten kanssa keskusteltiin myös muutaman luottamukseen liittyvän väittämän pohjalta, jolloin heitä pyydettiin ensin arvioimaan väittämän sisältöä asteikolla 1–10 (ks. Kramer 1999). Esimerkkinä käytettiin väittämää: ”Luotan helposti muihin ihmisiin.” Tämän tavoitteena oli johdatella aiheeseen ja jatkaa nuoren vastauksen perusteella aiheesta keskustelua. Haastattelu sisälsi luottamusteeman lisäksi myös muita teemoja, kuten nuorten palvelut, terveys ja työpajatoiminnan arviointi.

Tässä artikkelissa keskitytään nuorten kokemuksiin luottamuksesta heidän itsensä sanoittamana ja määrittelemänä. Sosiaalisella luottamuksella tarkoitetaan nuorten kokemaa ihmisiä kohtaan tuntemaa luottamusta ja epäluottamusta. Artikkelissa fokusoidaan siis nuorten itsensä kertomana luottamukseen eli luottamuksellisiin ja epäluottamuksellisiin

tilanteisiin, joista haastatteluissa kerrottiin (tilanteet, kokemukset ja muistot, jotka valittiin) sekä niihin liittyvistä merkityksistä tai niihin liittyneistä seurauksista. Tämän vuoksi käytämme sosiaalisen luottamuksen lisäksi myös ’pelkkää’ luottamuksen ja epäluottamuksen käsitettä. Tutkimuksen keskiössä on nuorten itsensä käsitteelle antamat merkitykset.

Tutkimuksessa haastattelujen litterointi ostettiin hankkeen ulkopuoliselta taholta. Aineistoa kertyi yhteensä noin 200 sivua. Aineiston analyysi suoritettiin teoriaohjauksella sisällönanalyysillä (Robson 2011, 474). Aineistoa analysoitiin luokitellen kertomusten sisältöjä tutkimuskysymysten ohjaamana. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös narratiivista lähestymistapaa (Robson 2011; Rudrum 2005), joka tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että nuorten puhe ymmärrettiin tapana kertoa ja jäsentää omaa maailmaansa ja identiteettiään kertomuksellisuuden avulla. Narratiivinen lähestymistapa tarkoitti siis tutkimusorientaatiota, jossa nuorten puhe haastattelussa nähdään tapana jäsentää elämää ja kokemuksia, kertoa luottamukseen ja epäluottamukseen liittyviä kokemuksia ja tapahtumia. Analyysissa edettiin teemallisesti luottamus ja epäluottamus -teemojen, redusoinnin ja klusteroinnin kautta yhteisten tarkempien alateemojen löytämiseen ja tutkimustulosten luomiseen.

Tutkimusaineiston hankinnassa ja analyysissä noudatettiin hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja tutkimuseettisiä periaatteita (Walby & Luscombe 2017) ja noudatettiin yleisiä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2019) ohjeita. Tutkimusluvut haettiin tutkimukseen osallistuvilta organisaatioilta ja tutkimusosuuksista informoitiin hankkeeseen osallistuvia eri organisaatioiden työntekijöitä hankkeen alkaessa. Tietoista suostumusta vahvistettiin antamalla riittävästi tietoa koko hankkeesta ja sen tavoitteista. Kirjalliset tutkimusluvut pyydettiin kaikilta tutkimukseen osallistuvil-

ta ja osallistuminen oli vapaaehtoista. Kaikki hankkeen organisoimille pajoille osallistuneet nuoret eivät osallistuneet haastatteluun, sillä osallistuminen oli luonnollisesti vapaaehtoista.

Tutkimusaineiston hankinta toteutettiin tutkijatriangulaatiolla. Aineiston hankintaan osallistui neljä haastattelijaa, ja he käyttivät tukena teemahaastattelurunkoa. Haasteeksi osoittautui luottamusteeman syventäminen aineiston hankinnan aikana, koska samassa haastattelussa etsittiin vastausta myös muihin tutkimuskysymyksiin. Vaikka aineisto oli runsas, olisi se voinut olla rikkaampakin, jos käsiteltäviä teemoja olisi ollut vähemmän. Lisäksi heräsi kysymys luottamuksesta tutkimusaiheena, sillä se on hyvin tilannesidonnainen ja henkilökohtainen asia (ks. Justwana, Bakker & Berejikian 2018). Nuoret eivät kertoneet epäluottamuksesta kovin syvästi tai perusteellisesti. Tämä saattoi johtua aiheen arkaluontoisuudesta ja negatiivisesta muistosta tai omasta (Baier 1986) haavoituvaisuudesta. Ymmärrettävää on myös se, että hankalista epäluottamuksen kokemuksista ei ole helppo kertoa vieraalle. Vaikuttiko tämä siihen, että nuoret kertoivat enemmän luottamus- kuin epäluottamuskokemuksista? Tässä kohdassa on kyse luottamuksesta myös tutkijan ja nuoren välillä. On mahdollista, että nuori on halunnut antaa tutkijoille positiivisemmän kuvan luottamuksesta kuin millainen se todellisuudessa on ollut (ks. Honkanen, Poikolainen & Karlsson 2018).

Myös haastattelukontekstilla on merkitystä siihen, mitä ja miten nuoret kertovat luottamuksesta. Tätä teemaa sivuttiin muutamaan otteeseen työpajojen aikana, ja luottamusta rakennettiin myös läsnäololla pajoilla. Monet haastatelluista nuorista suhtautuivat haastattelijaan institutionaaliseen kontekstista huolimatta varsin avoimesti ja luottavaisesti. Nuorille luvattiin, ettei heitä koskevaa tietoa luovuteta viranomaisille ja että kaikki tunnistamiseen liittyvät asiat poistetaan artikkelei-

den teksteistä. Luottamuksesta haastattelijaan osoitti muun muassa se, että nuori saattoi kertoa elämästään asioita, joita hän ei omien sanojensa mukaan ollut kertonut aiemmin muille.

Kriittisesti ajatellen tutkimuksen tulosten rajallisuus tulee myöntää, sillä tutkijoiden kontakti nuoriin oli lyhytkestoinen, vieraanvarainen ja melko etäinen. Tämä johtui siitä, että tutkijat vierailivat pajoilla pääasiassa tekemässä haastatteluja. Vierailut tutkimusaineiston kontekstina puoltaa ajatusta, jonka mukaan nuorien 'vieraanvaraisuus' on vaikuttanut siihen, millaisen narratiivinen (tarinan) he ovat valinneet itsestään kerrottavan tutkijalle. Toisaalta Kouvolassa yksi tutkijoista myös ohjasi osittain nuorten työpajoja hankkeen aikana ja oli näin ollen nuorille tuttu. Nuorten vaikutti olevan melko helppoa puhua tutkijalle, mutta silti on muistettava, että he tuottavat puheessaan myös kulttuurista tarinaa kertoessaan elämästään (Brunila & Siivonen 2016; Gardiello & Capobianco 2019).

Myös työpajakonteksti institutionaalisenä kontekstina määrittää sitä mitä, miten ja mistä kerrotaan. Nämä rajoitukset on hyvä tunnistaa. Työpajakonteksti on työssä ja työhön oppimisen konteksti, jossa opetellaan työelämätaitoja. Ymmärrettävästi tämä konteksti myös mahdollistaa nuorten puheen irtautumisen syrjäytyneen nuoren leimavasta kategoriasta, mikä on nuoren kannalta hyvä asia (Holte 2017), ja antaa mahdollisuuden kertoa menestyvän nuoren tarinaa. Näidenkään nuorten tunnustusvelvollisuutta yhteiskunnassa ei voi kieltää. On siis ymmärrettävää, että tulosten positiivinen sävy voi heijastaa hetkellistä turvallisuuden ja tunnustuksen tilaa, ”olen kiinnittynyt työpajaan”. Tällöin nuoret myös haluavat antaa itsestään vahvemman kuvan - samalla luoden vahvempaa ja pärjäävämpää identiteettiä. Aineistoa tulkittaessa tulee huomioida tutkimuksen narratiivinen luonne, keneen kerronnalla

halutaan vaikuttaa ja millainen kuva itsestä halutaan antaa (Brunila & Siivonen 2016). Kuten Gardiello ja Capobianco (2019) ovat todenneet, nuorten kertomuksia tutkittaessa ilmenee epistemologinen harha, sillä elämän subjektiiviset ja objektiiviset dimensiot limityivät muodostaen kokonaisuuden.

Luottamus ja sen merkitys nuorille

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä selvitimme, mitä nuoret kertovat luottamuksesta ja sen merkityksestä elämässään. Tulosten mukaan nuoret luottavat yleisesti ottaen vahvasti muihin ihmisiin. Kysyttäessä luottamuksesta ja rehellisyydestä, he kertoivat, että ihmiset ovat enemmän rehellisiä kuin luotettavia. Joukossa oli myös kuvauksia, joiden mukaan ihmiset eivät ole lainkaan luotettavia eivätkä rehellisiä. Tulos on samansuuntainen uusimman *Nuorisobarometrin* (2018) mukaan, jonka mukaan nuorten optimismi on lisääntynyt.

Läheisiin ihmissuhteisiin liittyvä luottamus on usein tunteisiin ja kiintymykseen perustuvaa luottamusta. Sen vastakohtana pidetään rationaalista luottamusta, joka liittyy vähemmän läheisiin luottamuksellisiin ihmissuhteisiin, mutta liittyy esimerkiksi asiantuntijuuteen (Lewis & Weigert 1985). Useimmat tutkimukseen osallistuneet nuoret kertoivat pystyvänsä luottamaan läheisiin ihmisiin. Kaikista luotettavimpina ihmisinä nuoret mainitsivat perheenjäsenet tai ystävät, jolloin luottamukselliset ihmissuhteet perustuivat kiintymykseen. Luottamuksellisiin ihmissuhteisiin liittyi myös ajatuksia siitä, että ihmiset käyttäytyvät toistensa parhaaksi ja heidän asenteensa muita kohtaan on huolehtiva. He huolehtivat, eivätkä aiheuta harmia (Baier 1986). Nuoret kuvasivat tapaansa olla luotettava ihminen **pitämällä heille kerrotun** tiedon itsellään eivätkä tavoittelemalla omaa

etuaan. Luottamuksellisiin ihmissuhteisiin ei tällöin liity toiseen ihmiseen kohdistuvaa harmin aiheuttamista, manipulointia tai häpäisyä (Rotenberg, Fox, Green, Ruderman, Slater, Stevens & Carlo 2005).

Jos mulle on kerrottu luottamuksellist tietoo ja tällasii, ni ne on, tilanteit missä voi olla epärehellinen, missä voi olla, missä voi valehdella. Totta kai kuten me jokainen tiedetään että kun on salaisuuksii meillä kaikilla, ni sitte, niitä pitää pitää salassa, ja mitkä ei kuulu muitten ihmisten korville. (NK7)

Kyl mä uskon et suurin osa ihmisist on, luotettavii. Tietysti on just niitä ketkä, valehtelee ja, ei välitä muusta ku omasta perseestään. (N3)

Tämän tutkimuksen tulokset ovat melko samansuuntaisia *Nuorisobarometrin* (Myllyniemi 2016, 27) kanssa, jonka mukaan nuorille kaikkein arvokkainta elämässä ovat läheiset ihmiset ja ystävät. Yksilön kyky luottaa muihin ihmisiin on edellytys toimiville ihmissuhteille, ihmisen kyvyllä luoda ja ylläpitää ihmissuhteita ja ystävyyttä sekä huolehtia toisista ihmisistä (Baier 1986). Analyysi osoittaa, että nuorten kuvauksissa läheisillä ihmissuhteilla oli tärkeä merkitys heidän luottamuksellisissa ihmissuhteissaan. Läheisiin ihmisiin liittyvää luottamusta arvostetaan, ja tämä on tärkeä osa sosiaalista luottamusta, joka rakentuu varsin pysyväksi aikuisuuteen mennessä (Abdelzadeh & Lundberg 2017).

Ansaittu luottamus perustuu henkilön tuntemiseen

Vaikka nuoret toivat avoimesti esille luottamuksen läheisiin ihmisiin merkityksellisenä asiana, ei luottamusta kuitenkaan muihin ihmisiin, kuten vieraisiin, pidetty itsestään selvänä. Tuloksissa tuli selkeästi esille ajatus siitä, että luottamus täytyy ansaita tai sen voi saavuttaa vain ajan kanssa, jolloin toisen ih-

misen oppii ensin tuntemaan (ks. Luhmann 1979). Myös toisen ihmiseen tutustuminen oli siis kriittinen tekijä nuorten vastauksissa. Nuoret kuvasivat, kuinka he olivat valmiita luottamaan, mutta toisen ihmisen tunteminen ja häneen tutustuminen oli luottamuksen edellytys. Seuraavassa keskusteluotteessa tutkijan ja nuoren välillä tämä tulee selkeästi ilmi.



Haastattelija: Sä voit vaikuttaa. Luotan helposti muihin ihmisiin, tääl on se vähiten ja tääl on eniten. (Tutkija esittelee asteikkoa 1–10, jossa 10 osoittaa täyden luottamuksen)

Nuori: En tiedä laita vaikka siihen kuus. Luottamus pitää ansaita. Siinä perustelu.

H: Et kovin hyvin luota muihin ihmisiin.

N: Luotan sitten kun se on ansainnut luottamuksen kyllä.

H: Tää kertoo siitä että sul on epäluottamuksen kokemuksia. Varmaan meillä kaikilla on.



V: **V: mut kun se luottamus ei tule siinä sekunnissa. Ethän sä voi luottaa kenellekään kymmentä miljoonaa euroo käteen ja tuo mulle, osta mulle yks auto tuolta ja tuo se mulle tänne Suomeen niin se on esimerkiks noin, että se pitää oppii tuntemaan ja sitten sä voit vasta antaa sille sen kymmenen miljoonaa jos sä tiedät ettei se lähes kymmenen miljoonan kanssa pois.**

H: Et sä tavallaan sitten kun sä tunnistat et sä voit johonkin luottaa niin sitten sä luostat.

N: Nii kyllä.

Luottamukseen liittyi varauksellisuus. Nuoren tuli olla täysin varma luottamuksellisesta suhteesta, jotta hän uskalsi ottaa riskin ja luottaa (olla haavoittuvainen). Varmempaa oli olla luottamatta kehenkään eikä ainakaan luottaa liian vähäisen kokemuksen perusteella.

Eihän keneenkään voi luottaa näin vaan. Kyllähän se vaatii jonkun pohjan siihen. (NK1)

Koska ei ikinä pidä luottaa. Ei pidä ikinä luottaa vaan saman tien. Jos et sä tunne jotain ihmistä esimerkiksi niin emm ainakaa luota sen sanaan. (N9)



Toiseen ihmiseen tutustuminen oli siis **kriittinen kohta** nuorten vastauksissa. Nuoret ku-

vasivat sitä, että he olivat valmiita luottamaan, mutta toisen ihmisen tunteminen ja häneen tutustuminen oli edellytys luottamukseen.

Silleen et kyl mä luotan, yleisesti pyrin luottamaan ihmisiin ja, koska, no jos on sillee ettei luota kehenkään ni sit, elämä voi olla aika, hankalaa ja tylsää ja yksinäistä. Pakko sitä on vaan luottaa ja, kyl mä koen et suurin osa ihmisist on aika luotettavii mut kyllä nyt tietysti on, varmaan joku, mitä sanois ehkä joku, jos mieltää vaik koko maailman väestön tietysti ku ihmiset on erilaisii joka paikas, kulttuurit ja uskonnot ja niin pois päin, maat mut. (N3)

Luottamusasenne avaa ovia vuorovaikutukseen, joka mahdollistaa luottamuksen rakentamisen. Luottamusasenne vaikuttaa myös käsityksiin muiden ihmisten tavoitteista, taidoista ja rehellisyydestä (Brewster & Railsback 2003). Eräessä haastattelussa tuntemisen ja tutustumisen sijaan luottamusta kuvattiin ihmisen sisäiseksi taidoksi, jolloin se perustuu intuitioon. Luottamusta pidetäänkin usein tiedostamattomana ja itsestään selvänä ilmiönä, kunnes tai jos se menetetään, kuten tässäkin tutkimuksessa todettiin.

Sillon ku mä silleen tunnen sen ihmisen et mä nään ulkoot päi aik hyvin et keneen pystyy luottaa. — yleensä huomaa ihmisistä kans samalla, et osaa lukee muit ihmisiä. (N10)

Luottamukseen liittyi nuorten mukaan oleellisesti myös rehellisyys, sillä nuoret kuvasivat usein ihmisiä yleensä ottaen rehellisiksi, mutta kuitenkin niin, että ihmisiä pidettiin enemmän luotettavina kuin rehellisinä. Rehellisyys nähtiin tilannekohtaisena. Nuorten kuvauksissa tuotiin esille ihmisten ahneus, tekosyyt ja kieroilu sekä viiteryhmä, jossa liikutaan. Vaikka ihmisiä pidettiin pääasiassa luotettavina ja rehellisinä, luottamusta ei pidetty itsestään selvänä. Vastauksista heijastui varuillaan olo (ks. Tschannen-Moran & Hoy 2000) ja tietoisuus mahdollisuudesta tulla loukatuksi.

Oikeamielisyys, kun ihminen tuntee sellasta sydämessään, oikeamielisyys, ni silloin, haluaa olla rehellinen ja sanoo toiselle että, rehellisesti mitä mieltä on, niin hyvässä kuin huonossa, eikö, oikeamielisyys. (NK 7)

Koska aika monet on todella ahneita. On todella semmosia ihmisiä kenelle sä annat, annat, annat, mutta he eivät anna takaisin. Niin aina keksitään joku tekosyy että miksi ei pystytä antamaan takaisin. (N3)

Kyl suurin osa mun kavereista on rehellisiä mut joku on sellasia et ne, yrittää kierrellä kaikkee mahdollista. (N1)

Nuorten mukaan se, millaisissa ystäväpiireissä tai kaveriporukoissa liikkuu, vaikuttaa myös osaltaan siihen, kuinka luotettavana ja rehellisinä ihmisiä pidetään. Luottamuksellisissa suhteissa tuetaan toinen toisiaan. (Troman 2000; Justwana, Bakker & Berejikian 2018.) Analyysissä tuli esille, että nuoret eivät kokeneet joitakin ryhmiä kovinkaan luotettaviksi, mutta ”tavallisia” kansalaisia ja työssäkäyvät henkilöt, kavereita ja perhettä he pitivät luotettavina.

Sehän riippuu ihan minkälaisista porukoista liikkuu. Jos on sellanen normaali kansalainen joka pyörii, normaalien työssäkäyvien ihmisten kanssa ni se varmaan sanois et kaikki on luotettavia ja rehellisiä. Mut sit jos pyörii kaiken maailman epämäärästen, laitapuolen kulkijoiden kanssa ni sit taas, ei oo ihan samal taval. Sanotaan nyt vaikka kaheksan tohonkin. (NK3)

Luottamukselle on tyypillistä ihmisten välisen läheisyys sekä ihmisten välinen turvallinen ja hyväksyvä asenne. Erityisesti läheisissä ihmissuhteissa se on nuorille merkittävä voimavara. Luottamuksen itsestään selvänä pidetyn luonteen vuoksi sen merkitystä voi olla joskus jopa hieman hankala muistaa.

Epäluottamuskokemukset ja niistä selviytyminen

Toinen tutkimuskysymyksemme käsittelee sitä, mitä nuoret kertovat epäluottamuksesta ja siitä millaisia selviytymiskeinoja he ovat käyttäneet epäluottamusta kohdatessaan. Luottamukseen kuuluvat ihmisten odotukset toisiaan kohtaan (Govier 1993) ja aina nämä odotukset eivät tule täytetyiksi. Luottamus ja kontrolli ovat toistensa vastakkaisia ilmiöitä. Luottamukseen kuuluu kyky ottaa riskejä, sillä siihen ei kuulu kontrolli. Tällöin on mahdollista joutua petetyksi. Pettäjinä tai hylkääjinä saattavat olla juuri ne läheiset ihmiset, joihin luotetaan. (Frowen 2005, 38, 41.) Epäluottamus aiheuttaa turvattomuutta, kun taas vähäinen luottamus ilmenee huolestuneisuutena tai epävarmuutena. Suora epäluottamus voi olla pelkoa tulevasta.

Haastatellut nuoret kuvasivat epäluottamuskokemuksiaan erityisesti suhteessa parisuhteeseen, kavereihin tai perheenjäseniin. Epäluottamuksen he liittivät omien asioiden eteenpäin kertomiseen tai pettymyksenä läheisten käyttäytymiseen eli tilanteisiin, joissa joku läheinen oli pettänyt (Frowen 2005) heidän odotuksensa (Govier 1993). Epäluottamuskokemukset he liittivät siihen, pitävätkö ihmiset esimerkiksi salaisuudet tai yksityiset asiat muilta salassa.

Mul on vähän se et se tulee jopa kaveripuolelta että ei ne ihan, se suut valskaa välillä, ja sama on perheessä et jos sä jotain nyt kerrot vaikka isosiskolle nii aika se suu valskaa sinne omalle isälle ja sieltä se menee sitte muille. (N7)

On sit, joutunu pettymään paljon ihmisiin just vaikka ystäviinkin. Tai vaikka, omaan tyttöystävään jos on justiin luottanut täysin. (NK1)

Epäluottamuksen kokemuksista kertoessaan jotkut nuorista toivat esille myös epäluottamuskokemusten seurauksia omissa elämäs-

sään. Koulutusvalintojen lisäksi negatiiviset epäluottamuskokemukset olivat erään nuoren kohdalla vaikuttaneet tähän päivään asti. Nuori kertoi, että hänen on edelleen vielä vaikea katsoa ihmisiä silmiin. Troman (2000) mukaan epäluottamukseen kuuluu erillisyyss ja turvattomuus.

Kyl se varmaan, sen verran vaikuttanu et, mul on semmonen ongelma on vaikee kattoo ihmisiä silmiin. Mua alkaa ahdistaa tosi helposti jos mä en tunne niitä. Mul menee ain tietty aika, ennen ku mä uskallan kattoo toisiin ihmisiin silmiin. Se on kai just joku semmonen, vähän jääny jostain tommostest luottamusasioista, jääny semmonen, mikä se on, post-traumatic stress disorder -juttu kaikist noista, lapsuuden kiusaamisista. (N4)

Pettymyksistä opitaan ja kasvetaan

Nuoret kertoivat myös siitä, kuinka he olivat oppineet ymmärtämään menneisyyden tilanteita eri tavalla. Elämänkokemus oli antanut asioihin uutta perspektiiviä, myös suhteessa luottamukseen. Nuoruuden he näkivät elämänvaiheena, johon saattoi liittyä epäonnistumisia ja mokia, tilanteita, jotka 'ikään kuin' kuuluvat nuoruuteen. Kysyttäessä nuorten kokemuksia ratkaisukeinoista, joita he olivat käyttäneet selviytyäkseen vaikeista luottamukseen liittyvistä tilanteista, he toivat esille seuraavanlaisia ratkaisuja: aikuistuuessa lapsuuden ja nuoruuden asioihin saa uutta näkökulmaa, itseä loukanneet ihmiset ollaan valmiita jättämään omassa elämässä taakse. Ymmärryksen siitä, ettei ihmiselle välttämättä tarvitse antaa uutta mahdollisuutta, koettiin auttaneen **kasvussa**. Bosin, Westenbergin, Dijkn ja Cronen (2010) mukaan varhaisaikuisuuteen kuuluu se, että yksilö oppii vähitellen ymmärtämään oman, muiden ihmisten ja yhteisön erilaisia näkökulmia. Justwana, Bakker & Berejikian (2018) ovat todenneet, että toimivat yksilölliset luotta-

mussuhteet vaikuttavat myös kokemuksiin yhteisöllisyydestä.

Siihen aikaan se oli tosi vaikeeta, tälleen. Tuntu et kukaan ei välitä must. Mut, sit myöhemmin ku, tullu aikuiseks ja vielä joskus nuorena, vanhempana teininä silleen ni, alkoi olleen sillee et vittu mitä väliä sil on, ne on vanhoi juttui ja, ihmiset muuttuu. Tietenki just jossain yläasteel niin ihmiset käyttäytyy tosi, villisti ku kaikki hormonit jyrää tälleen. (N4)

Kaikkiaan me ollaan (jouduttu), eikä mua oo silleen kusetettu. —Tilanteet joskus menee niin kun ne menee mutta, ehdottomasti luotan ihmisiin ja, ihmiset on ollu jotenki ystävällisii mua kohtaan, (-) elämän, mikä on tosi siistii (-) (NK7)

Luottamuksesta puhuttaessa nuoret nostivat esille myös avun tarjoamisen ja saamisen. He ajattelivat, että ”sitä saa mitä tilaa”, eli jos minua ei auteta, en minäkään auta muita. Katkeruus ja voimakkaat tunteet (tunnemuistot) kuuluivat puheesta läpi. Epäluottamuskokemukset herättivät negatiivisia reaktioita.

Et samaa kohteluu. Mä voin olla sitten avunannossa että, ku ihmiset tierää et mä tykkään auttaa ihmisiin olee jossai muuttoapuna niin kyl mä oon sanonut sit et emmä tuukaa auttaa (N7)

Mut sit mahdollisuuksia ei tuu lisää helposti. Jos joku on vaikka pettäny luottamuksen? Mä vaan leikkaan sellaset ihmiset pois kokonaan mun elämästä. (N2)

Eräs nuori kuvasi menneisyyden epäluottamuskokemuksen merkitystä tulevaisuuden rakentamisessa. Joskus pettymys voi viedä eteenpäin, vaikka kokemus on ollut kipeä, ja se herättää edelleen raskaita muistoja.

N: Mä veikkaan, ehkä aluks lannistaa ja sitte sen jälkeen kun ei enää lannista niin paljon niin sit antaa sitä intoo. Vähä molempii.

H: Onks se jotain taisteluintoa tai semmost näyttämisenhalua, vai jopa itsensä suojaamista vai?

N: Varmaan vähän kaikkea [naurahtaa].

H: Onks se vaikuttanu sulla siihen että miten sä

muitten ihmisten kanssa olet tai sit ku tutustut uuteen ihmiseen?

N: En mä usko et niin paljon on.

H: Entäs sitte ihan tähän urasuunnitteluun tai harrastuksiin?

N: Vaikuttanu? O.

H: Millä lailla?

N: Sellanen vaikutus, mul ois visio et kuin menestyny mä oon, vaikken mä sitä käytännös minkään rahan takii musiikkii tee, mut, tietäisin et, jos joku on pettäny mun luottamuksen niin se ei kyllä tee mun kans enää mitään, sit kun mul on asiat hyvin.

Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa selvitettiin nuorten kokemuksia luottamuksesta ja epäluottamuksesta heidän itsensä määrittelemänä. Keskusteltaessa luottamuksesta nuoret nostivat esille erityisesti sosiaalisen luottamuksen tärkeyden. Sosiaalisen luottamuksen on todettu rakentuvan arkisessa vuorovaikutuksessa (Maunu 2018) ja nuoret kuvasivatkin luottamusta erityisesti suhteessa perheenjäseniin eli läheisiin ihmissuhteisiin. Nuorten luottamuskokemukset olivat haastatteluissa tiiviimmin esillä kuin epäluottamuskokemukset, vaikka niistäkin kerrottiin. Tyypillistä perheen ulkopuolisissa luottamussuhteissa oli se, että nuorten mukaan luottamus piti ansaita. (Taulukko 1.) Kertomuksissa rakennetaan kuvaa itsestä pärjäävänä yksilönä (vrt. Brunila & Siitonen 2016).

Taulukko 1. Tutkimustulosten yhteenveto

Luottamus ja sen merkitys nuorille
<ul style="list-style-type: none"> • Erityisesti läheiset ihmiset ovat luotettavia • Ansaittu luottamus perustuu henkilön tuntemiseen
Epäluottamuskokemukset ja niistä selviytyminen
<ul style="list-style-type: none"> • Epäluottamus kytkeytyy syviin pettymyksiin ja loukkauksiin ihmissuhteissa • Pettymyksistä opitaan ja kasvetaan

Epäluottamuskuvaukset puolestaan liittyivät syviin pettymyksiin ja loukkauksiin ihmissuhteissa. Niistä puhuttaessa nuoret kertoivat selvinneensä kokemuksistaan epäluotettavista tilanteista monin keinoin. Nuorten kuvaama pääasiallinen selviytymiskeino liittyi kykyyn nähdä maailma eri tavalla heidän vanhetessaan (ks. Sutter & Kocher 2007), mutta myös itsen suojelemisen ja toimimattomien ihmissuhteiden katkaisemisen he kokivat tärkeäksi keinoksi suojella itseään epäluottamuskokemuksen jälkeen. Kuvauksista välittyy, että nuoret olivat halukkaita luottamaan, vaikkakin luottamus ihmissuhteissa piti ansaita. Tietynlainen ehdollisuus ja haavoittuvuus heijastuivat vastauksista. Toisaalta he olivat löytäneet keinoja epäluottamuskokemuksista selviytymiseen. Nuoret kuvasivat oppineensa noista tapahtumista. Kuten tässä artikkelissa todettiin aiemmin, nuoret ovat voineet esittää selviytymiskertomuksensa positiivisempaan kuin millainen selviytymispolku on todellisuudessa ollut (Furlong 2009; Giardiello & Capobianco 2019).

Tuloksista välittyy kuva, että nuoret olivat selvittäneet epäluottamukseen liittyneet elämänhaasteet itsenäisesti, minkä johdosta voidaan kysyä, millainen rooli nuorten kanssa (työskentelevillä) ja lähellä olevilla aikuisilla voisi olla luottamuskokemusten sanoittajana ja siinä, että nuoret löytävät luottamuksesta itselleen voimavaran. Mitä tämä voisi merkitä niiden nuorten kohdalla, joille epäluottamuskokemuksia kasaantuu (ks. Raatikainen 2015; 2018)? Voidaanko nuorten sosiaalista luottamuksen rakentumista tukea esimerkiksi nuorten työpajoilla? Lisäksi herää kysymys siitä, kuinka paljon palvelut, rakenteet ja ”tukijärjestelmät” itsessään tuottavat epäluottamuspulaa nuorille, esimerkiksi silloin, jos henkilökunta vaihtuu usein tai luodaan uusia organisaatiota, jolloin ihmisten työtehtävät organisoidaan uudelleen (ks. Honkanen, Poikolainen & Karlsson 2018; Pajamäki & Ok-

ker 2018, 66). Nuorten kuulemiskäytäntöjen kehittämisessä tulisi aikuisten tukea myös nuorten keskinäisen vuoropuhelun vahvistamista pelkän aikuinen–nuori-kohtaamisen sijaan (Suurpää 2015 ym., 66). Laajentuneessa nykyisyydessä eläminen toimii Kojon (2010, 32) mukaan työn marginaalissa olevien nuorten elämänhallinnan keinona, jolloin myös tulevaisuus näyttäytyy niin epävarmana, ettei siihen juuri kannata panostaa.

Nuoren luottamusvoimavarojen näkyväksi tekeminen on tärkeä vastavoima periksi antamiselle, toivottomuudelle ja pessimismille. Uusimman nuorisobarometrin mukaan lähes 80 prosenttia nuorista suhtautuu omaan tulevaisuuteensa optimistisesti (Pekkarinen & Myllyniemi 2018, 70). Koska optimismilla ja luottamuksella on todettu olevan yhteys (Jones 1996), optimistinen asenne voi toimia nuoren tulevaisuususkoa vahvistavana, oman luottamusvoimavaran löytämisenä. Luottamus itseen, läheisiin ihmisiin ja tulevaisuuteen raamittavat positiivista näkyä elämään. Luottamuksen on todettu lisäävän toivoa tulevaisuuteen (McGeer 2008). Näin ajateltuna nuoren luottamuksellinen ympäristö ja oman luottamuksen voimavaran löytäminen voivat parhaimmillaan lisätä myös hänen tulevaisuususkoaan. Tämä on erityisen tärkeää huomata niin sanottujen NEET-nuorten kohdalla, sillä juuri luottamus tulevaan näyttäytyy nuorta suojaavana tekijänä ennen kaikkea hyvinvoinnin matalammilla tasoilla (ks. myös Kallunki & Lehtonen 2012).

Luottamuksellisissa suhteissa ihmiset tulevat toinen toisiaan (Troman 2000; Justwana, Bakker & Berejikian 2018), ja juuri se voi olla ratkaisevaa haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kohdalla. Luottamus tulevaisuuteen, ympärillä oleviin läheisiin ja näiden asioiden tunnistaminen ovat avainasemassa siihen, että nuori jaksaa yrittää hahmottaa ja rakentaa tulevaisuuttaan. Tämä tutkimus todentaa luottamusta ilmiönä, joka on

tilannesidonnainen, dynaaminen ja henkilökohtainen ilmiö, mutta joka voi parhaimmillaan tarjota rikastuttavan kasvualustan nuoren näkyväksi tulemisen ja tulevaisuuden uskon löytämiseksi – vastavoiman näköalatuudelle.

Lähteet

- Abdelzadeh, Ali & Lundberg, Erik (2017) Solid or Flexible? Social Trust from Early Adolescence to Young Adulthood. *Scandinavian Political Studies* 40 (2), 207–227.
- Alkire, Sabina (2002) Dimensions of Human Development. *World Development* 30 (2), 181–205.
- Baier, Annette (1986) Trust and antitrust. *Ethics* 96 (2), 231–260.
- Brewster, Cori & Railsback, Jennifer (2003) Building Trusting Relationships for School Improvement: Implications for Principals and Teachers. *Northwest Regional Educational Laboratory*, 9–23.
- Bamming, Ruht & Hilpinen, Merja (2018) *Työpajatoiminta 2017 Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset*. Opetus- ja kulttuuritoimen vastuualue. 50/2018 Aluehallintovirastojen julkaisuja. <http://www.avi.fi/documents/10191/10616116/Tyopajatoiminta-2017-LSSAVI.pdf> / (Viitattu 26.1.2019).
- Bamming, Ruth (2017) *Työpajatoiminta 2016 Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset*. Opetus ja kulttuuritoimen vastuualue. 30/2017 Aluehallintoviraston julkaisuja. <http://www.avi.fi/documents/10191/8064383/Julkaistu-30-LSSAVI.pdf/c14d914c-b8b6-4c49-ae83-5377f5dffe6d> (Viitattu 26.1.2019).
- Van den Bos, Wouter & Westenberg, Michiel & Van Dijk, Eric & Crone, Eveline (2010) Development of trust and reciprocity in adolescence. *Cognitive Development* 25 (1), 90–102.
- Brunila, Kristiina & Siivonen, Päivi (2016) Preoccupied with the self: towards self-responsible, enterprising, flexible and self-centred subjectivity in education. *Discourse. Studies in the Cultural Politics of Education* 37 (1), 56–6.
- Coleman, James (1988) Social Capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology* 94, 95–120.
- Davis, Keti (2008) *Trust in the lives of young people: A conceptual framework to explore how youth make trust judgments*. HARVARD UNIVERSITY. Project Zero. Howard Gardner, Series Editor.
- Derks, Jeffrey & Lee, Nikki & Krabbendam, Lydia

- (2014) Adolescent trust and trustworthiness: Role of gender and Social value orientation. *Journal of Adolescence* 37 (8), 1379–1386.
- Dunn, Jennifer & Schweitzer, Maurice (2005) Feeling and Believing: The Influence of Emotion on Trust. *Journal of Personality and Social Psychology* 88 (5), 736–748.
- European Quality of Life Survey* (2016) <https://www.eurofound.europa.eu/eqs2016> (Viitattu 10.4.2020)
- Freitag, Markus & Bauer, Paul (2016) Personality traits and the propensity to trust friends and strangers. *The Social Science Journal* 53 (4), 467–476.
- Frowe, Ian (2005) Professional Trust. *British Journal of Educational Studies* 53 (1), 34–53.
- Furlong, Andy (2009) Revisiting transitional metaphors: Reproducing social inequalities under the conditions of late modernity. *Journal of Education and Work* 22 (5), 343–353.
- Giardiello, Mauro & Capobianco, Rosa (2019) Young people and Inequality: Marginality as a Case of Epistemological Fallacy. *Studi di Sociologica* 2, 117–128.
- Govier, Trudy (1993) Self-Trust, Autonomy, and Self-Esteem. *Hypatia* 8 (1), 99–120.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2017) *Työtä, koulutus-tai harjoittelupaikkaa ilman olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*—Nuorisobarometrin erillisnäyte/aineistonkeruu. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/hankkeet/nuorisobarometrin-erillisnayte/eriarvoistumistyoryhma_gretschelmyllyniemi_neet_aineistokooste_05122017_nettiin.pdf (Viitattu 12.12.2018).
- Hallstein Holte, Bjørn (2018) Counting and Meeting NEET Young People: Methodology, Perspective and Meaning Research on Marginalized Youth. *YOUNG. Nordic Journal of Youth Research*, 26 (1), 1–16.
- Hardin, Russell (1996) Trustworthiness. *Ethics* 107 (1), 26–42.
- Hawley, Katherine (2014) Trust, Distrust and Commitment. *NOUS* 48 (1), 1–20.
- Heino, Eveliina (2016) Ymmärrystä ja tukea – kohtaamattomuutta ja vääryyttä. Venäläistäustaisten perheiden institutionaalisen luottamuksen ja epäluottamuksen rakentuminen suomalaisia peruspalveluita kohtaan. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2), 127–137.
- Holton, Richard (1994) Deciding to trust, coming to believe. *Journal Australian Journal of Philosophy* 72 (1), 63–76.
- Honkanen, Kati & Poikolainen, Jaana & Karlsson, Liisa (2018) Hyvinvointipalvelukokemukset tuentarvitsijan institutionaalista luottamusta rakentamassa? Tarkastelussa lapsiperheiden vanhempien ja nuorten aikuisten kokemukset hyvinvointipalveluista. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (5–6), 532–543.
- Ilmonen, Kai & Jokinen, Kimmo (2002) *Luottamus modernissa maailmassa*. Jyväskylä: SoPhi.
- Jones, Karen (1996) Trust as an affective attitude. *Ethics* 107 (1), 4–25.
- Justwana, Florian & Bakker, Ryan & Berejikian, Jeffrey (2018) Measuring social trust and trusting the measure. *The Social Science Journal* 55 (2), 149–159.
- Kojo, Marjaana (2010) Laajentunut nykyisyys: nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa. *Nuorisotutkimus* 28 (2), 23–35.
- Kallunki, Valdemar & Lehtonen, Olli (2012) Nuorten aikuisten elämäntytyväisyyden osatekijät hyvinvoinnin eri tasoilla. *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (4), 359–374.
- Kortteinen, Matti & Elovainio, Marko (2012) Millä tavoin huono-osaisuus periytyy? Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Manipulvinen hyvinvointi*. Nuorisobarometri 2012. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Kouvo, Antti (2014) *Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttäviä tekijöistä*. Turku: Turun yliopisto, Sosiaaliteiden laitos.
- Kramer, Roderick (1999) Trust and distrust in organizations: Emerging Perspectives, Enduring Questions. *Annual Review of Psychology* 50 (1), 569–598.
- Lee, Nikki & Jolles, Jelle & Krabbendam, Lydia (2016) Social information influences trust behavior in adolescents. *Journal of Adolescence* 46, 66–75.
- Lewis, J. David & Weigert, Andrew (1985) Trust as a Social Reality. *Social Forces* 63 (4), 967–985.
- Li, Peter (2012) When trust matters the most: The imperatives for contextualizing trust research. *Journal of Trust Research* 2 (2), 101–106.
- Luhmann, Niklas (1979) *Trust and Power*. Chichester: John Wiley.
- Maunu, Antti (2018) Sosiaalinen luottamus ryhmäilmionä. Tapaustutkimus ammatillisista opiskelijaryhmistä. *Sosiaalipedagoginen Aikakausikirja*, 9–41.
- McGeer, Viktoria (2008) Trust, hope and empowerment. *Australian Journal of Philosophy* 86 (2), 237–254.
- Myllyniemi, Sami (2016) *Katse tulevaisuudessa*. Nuorisobarometri 2016. Nuorisotutkimusverkosto ja nuorisotutkimusseura. Helsinki: Opetus- ja

- kulttuuriministeriö.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>. (Viitattu 6.1.2019).
- Ostrom, Elinor (2003) Towards a Behavioral Theory Linkin Trust, Reciprocity, and Reputation. Teoksessa E. Ostrom and Walker, J. (eds). *Trust & Reciprocity: Interdisciplinary lessons from Experimental Research*. New York, NY: Russel Sage Foundation, 19–79.
- Pajamäki, Tatjana & Okker, Anna-Maija (2018) ”Pitäis jaksaa, uskaltaa luottaa ja odottaa” – nuorten kokemuksia palveluista. Teoksessa Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi. *Nuoret palveluiden Pauloissa: Nuorten elinoloit-vuosikirja* 2018. Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137198/THL_TEE030_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 20.8.2019.)
- Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2017) *Opinpolut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf (Viitattu 4.1.2019).
- Putnam, Robert (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Robson, Colin (2012) *Real World Research*. Third Edition. John Wiley & Sons Ltd. UK.
- Raatikainen, Eija (2015) *Lujita luottamusta -Asiakassuhteen rakentaminen Sosiaali- ja terveysalalla*. Jyväskylä: PS-kustannus
- Raatikainen, Eija (2018) Nuoren identiteetin rakentaminen kohtaamisessa. Teoksessa Rautiola, Teija & Ala-Nikkola, Elina (toim.) *Kohtaa nuori – Kompassi suuntaa hakevan nuoren kohtaamiseen*. Helsinki: Metropolia. <http://kohtaanuori.metropolia.fi/> Viitattu 16.4.2019.
- Rotenberg, Ken & Fox, Claire & Green, Sarah & Ruderma, Louise & Slater, Kevin & Stevens, Kelly & Carlo, Gustavo (2005) Construction and validation of a children’s interpersonal trust belief scale. *British Journal of Developmental Psychology* 23 (2), 271–292.
- Rotter, Julian (1980) ‘Interpersonal Trust, Trustworthiness, and Gullibility’, *American Psychologist* 35 (1), 1–7.
- Rudrum, David (2005) From Narrative Representation to Narrative use: Towards the limits of definition. *Narrative* 13 (2), 195–204.
- Simpson, Jeffrey (2007) Psychological foundations of trust. *Current directions in psychological science* 16 (5), 264–268.
- Sztompka, Piotr (1999) *Trust: A sociological theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Suurpää, Leena & Cederlöf, Petri & Gretschel, Anu & Kestilä, Laura & Kiillakoski, Tomi & Kuure, Tapio & Myllyniemi, Sami & Määttä, Mirja & Paakkunainen, Kari & Paju, Petri & Vehkalahti, Kaisa (2015) *Nuoria koskeva syrjäytymistieto: Avauksia tietämisen politiikkaan*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 27. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>(Viitattu 4.11.2019)
- Sutter, Matthias & Kocher, Martin (2007) Trust and trustworthiness across different age groups. *Games and Economic Behaviour* 59 (2), 364–382.
- Tschannen-Moran, Megan & Hoy, Wayne (2000) A Multidisciplinary Analysis of the Nature, Meaning, and Measurement of Trust. *Review of Educational Research* 70 (4), 547–593.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK (2019) TENKin ohjeistot. <https://www.tenk.fi/fi/tenkin-ohjeistot> (Viitattu 16.3.2019.)
- Troman, Geoff (2000) Teacher Stress in the Low-Trust Society. *British Journal of Sociology of Education* 21 (3), 331–353.
- Walby, Kevin, & Luscombe, Alex (2017) Criteria for quality in qualitative research and use of freedom of information requests in the social sciences. *Qualitative Research* 17 (5), 537–553.
- Salo, Saara & Kauppi, Antti (2014). Reflektiivinen työote vanhemman kohtaamisessa. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Berg & Sanna Ikäheimo (toim.) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. 75–96. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>. (Viitattu 4.11.2019.)